

**ILO ÇOCUK İŞÇİLİĞİ 2000-2012: UMUT VEREN
İLERLEME**

BURÇİN AYDOĞDU

KIRKLARELİ-2013

**Kırklareli Üniversitesi
Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**

ILO ÇOCUK İŞÇİLİĞİ 2000-2012 UMUT VEREN İLERLEME

HAZIRLAYAN

BURÇİN AYDOĞDU

Kırklareli Üniversitesi Kültür Merkezi A Blok 39100
Kırklareli / Türkiye

Tel: 444 40 39 - 166

Faks: 0 (288) 212 23 59

E-Posta: kesam@kirkclareli.edu.tr

Web: <http://kesam.kirkclareli.edu.tr>

Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi
Değerlendirme Notu: 2013-11

© Kırklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi yayınlarının tüm hakları mahfuzdur. Kaynak gösterilerek yayınlanabilir.

B. Aydoğdu. (2013). *ILO Çocuk İşçiliği 2000-2012: Umut Veren İlerleme*. Kırklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Değerlendirme Notu: 2013-11, Kırklareli.

ÖZGEÇMİŞ

2003'te İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku alanında tamamladı. Halen İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku alanında doktora çalışmalarını sürdüren Aydoğdu, Kırklareli Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Aydoğdu çalışmalarında, kamu hukuku, iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku alanında yoğunlaşmaktadır.

Kırkklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi

KESAM DEĞERLENDİRME NOTU

Değerlendirme Notu: 2013-11

09/11/2013

ILO ÇOCUK İŞÇİLİĞİ 2000-2012: UMUT VEREN İLERLEME

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Yönetişim ve Üç Taraflılık Departmanı Uluslararası Çalışma Ofisi'nin Çocuk İşçiliğini Ortadan Kaldırma Uluslararası Programı (IPEC) çerçevesinde hazırladığı, 2010-2012 küresel verilerini içeren ve önümüzdeki 8 yıla dair çeşitli tahminlerde bulunan bir rapor yayınlandı. Daha önceki çocuk emeği raporlarından daha ayrıntılı veriler sunan, hatta veri çeşitliliğiyle geçmişteki raporlarda muğlak kalmış bazı hususları da kısmen aydınlatan rapor her şeyden önce çocuk emeğinin sömürülmesine karşı dünya çapında verilen savaşın 8 yıllık sürecin tamamında başarıyla devam ettirildiğini müjdelemekte ve aynı başarının yakın vadede de sürdürüleceğine dair analitik kestirimler sunmaktadır. Raporun gerçekçilikle belirttiği kötü haber ise çocuk emeği sömürüsünün tamamiyle ortadan kalkmasının yakın gelecekte halen mümkün görünmemesidir.

Çocuk emeğinin sömürülmesi sadece o çocukların ömürlerinden verilmiş tavizler değil, tüm insanlığın geleceğinden verilmiş tavizlerdir

2000 yılıyla 2012 yılı arasındaki çocuk işçiliğinin düşüşünün nedenlerinin irdelendiği bölümde devletin, işverenlerin ve işçilerin ve diğer paydaşların çocuk emeğini gözetmesinin de semereler vermeye başlamış olduğunu ve bunda, çocukların içinde yaşadığı toplumların geleceğine ve söz konusu çocukların haklarına dikkat çeken ILO ve IPEC dahil pek çok kuruluşun payının da olduğu hatırlatılmaktadır.

Çocuk emeğinin sömürülmesinin sadece o çocukların ömürlerinden verilmiş tavizler değil, tüm insanlığın da geleceğinden verilmiş tavizler olduğunu hatırlatarak bu kaygıyı paylaşan tüm ülkelerin çocuk emeğinin sömürülmesinde dünya çapında, özellikle de Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında verdiği mücadeleden ve sonuçlardan örnekler sunulan rapor öncelikle dünya çapında çalıştırılan çocuklar, yasadışı çalıştırılan çocuklar ve tehlikeli işte çalıştırılan çocukların rakamsal ve oransal verilerini sunarak son 12 yılda ne kadar gelişme kat edilmiş olduğunu fakat nihai sonuca ulaşmaya halen uzak kaldığını göstermektedir.

Burçin Aydoğdu

Öğretim Görevlisi

burcinaydogdu@klu.edu.tr

Çocuk İşçiliğiyle Mücadele 12 Yılda Çocuk İşçiliğini Her Alanda %6 Azaltmıştır

Program verilerinin alınmaya başladığı 2000 yılı itibarıyla tüm dünyada çalıştırılmakta olan 351.900.000 çocuk toplam çocuk sayısının %23'ünü oluştururken 2012 yılında bu sayının 264.427.000'e inerek %16,7'lik bir orana düşmüştür. Bu istatistik tabanının bir alt grubu olarak yasadışı çalıştırılan çocuk sayısı ise 2000 yılında 245.500.000 düzeyinde tüm dünyadaki çocukların %16'sını teşkil ederken 2012 kestirimlerine göre bu oranda ilkine yakın bir düşüş göstererek 2012'de 167.956.000'e düşmüş ve oransal olarak %10,6'ya gerilemiştir. Çocuk işçiliğinin en can alıcı kısmı olan tehlikeli işlerde çalışan çocuk sayısı da 2000 yılında 170.500.000 düzeyinde tüm dünyadaki çocukların %11,1'inin tehlikeli işlerde çalıştırılmakta olduğunu gösterirken 2012 kestirimleri itibarıyla tehlikeli işlerde çalışan çocuk sayısı 85.344.000'e düşmüş ve oran olarak da % 5,4'e inmiştir.

Özellikle 2008-2009 küresel krizinin ve sonrasının yaratacağı toplumsal zorluklar nedeniyle ailelerin geçinebilmek için çocuklarının emeğine başvurmasıyla birlikte çocuk emeğinin sömürüsünü arttıracak yönündeki endişelerin boşa çıkmış olduğu, bu verilerden anlaşılmaktadır.

Rapor bunu iki sebebe bağlamaktadır. Birincisi, gelişmekte olan ülkelerin, kriz nedeniyle büyüme hızlarında yavaşlamaya yaşamış olsalar da krizin etkilerinden daha çabuk kurtulmayı başarmış olmasıdır. ikincisi ise, kriz sonrasında ekonomik büyümede gerçekleşen yavaşlamanın emeğe, özellikle de 15-17 yaş arası çocuk emeğine yönelik talebi düşürmüş olmasıdır. Fakat bu tespit potansiyel bir tehlikeye, küresel ekonomi krizin yaralarını sardıkça nispeten büyük yaştaki çocukların emeğine yönelik talebin tekrar artması ve bunun da o zaman itibarıyla 15-17 yaş arasında olan çocukların emeğinin sömürülmesinde artan bir ivme yaratması tehlikesine işaret etmektedir.

Yasadışı Çocuk İşçiliğindeki Azalmadan En Çok Kız Çocukları Yararlanmıştır

Yasadışı çalıştırılan çocuklarda 2000 yılı ile 2012 yılı arasında görülen yaklaşık 78 milyonluk azalma en çok kız çocukları lehine olmuştur. Küresel verilere göre yasadışı çalıştırılan kız çocuklarının sayısı söz konusu 12 yıl zarfında %40 azalmışken bu oran erkek çocuklarda %25 civarında kalmıştır.

Aynı vuruculukta olmasa da, yasadışı çalıştırılan çocukları da kapsayan, daha geniş bir spektrumu ele alan çalıştırılan çocuk oranlarına baktığımızda ise 2000 yılı ile 2012 yılları arasında çalıştırılan erkek çocuk sayısı dünyadaki toplam çocuk nüfusuna oranının %23,4'te, 18,1'e düşerek %5,3'lük bir düşüş kaydederken kızlardaki oranın 2000 yılında %22,5'tan 2012 yılında %15,2'ye düşerek %7,3'lük bir düşüş kaydettiğini yani çalıştırılan çocuk sayısındaki genel azalmadan da kız çocukların nispeten daha çok yararlandığını görüyoruz.

Yasadışı çocuk işçilerin en hassas kısmı olan tehlikeli işlerde çalıştırılan çocuk işçi verilerinde de 2000-2012 arasındaki çalıştırılan erkek çocuk oranının %12,2'den %6,7'ye düşerek %5,5'lik bir düşüş yaşarken kızlarda %10'dan %4'e düşüş yaşandığını yani %

6'lık bir iyileşme ile kız çocuklarının bu alanda da daha şanslı olduğunu rapor verilerinden anlıyoruz.

Kız çocukların en az çalıştırıldığı yaş grubu 15-17 yaş grubudur. Bu yaş grubunda yasadışı çalıştırılan 38.669.000 erkek çocuğa karşılık 8.834.000 kız çocuk çalıştırılmaktadır. Bundan daha kesin bir ayırım ise aynı yaş grubunun çalıştırıldığı tehlikeli işler gözlemlenmektedir.

Tehlikeli İşlerde Çalıştırılmaktan En Çok Mağdur Olanlar 15-17 Yaş Arası Çocuklar

Toplam 10 yaşlık bir skalayı içeren 5-14 yaş arası çocukların tehlikeli işlerde çalışma oranının 2000 yılında %9,3'ken 2012'de bu oranın %3,1'e düşerek yaklaşık %66'lık bir azalma kaydettiğini ve rakam olarak da epey azalmış olduğunu rapordaki verilerden gözlemleyebiliyoruz fakat sadece 3 yaşlık bir skalayı içeren 15-17 yaş arası çocuklar için aynı şeyi söylemek ne yazık ki mümkün değil. Rapordaki verilere göre 2000 yılında tüm dünyada bu yaş aralığındaki çocukların %17,8'i tehlikeli işlerde çalıştırılırken 2012'de bu oran ancak %13'e inmiştir. Ayrıca çocuk işçiliğinin diğer pek çok değişkenindeki azalma dörder yıllık her dilim için kademeli olarak süreklilikle yaşanırken 15-17 yaş arası çocukların tehlikeli işlerde çalıştırılma oranının 2004'te %14,4'e çıktıktan sonra 2008'de, muhtemelen küresel krizin de etkisiyle tekrar %16,9'a çıktığı, krizden ancak 4 sene sonra bu oranın şimdiki düzeyine gerilediğini görmekteyiz.

Tehlikeli işlerin yapısının doğal sonucu olarak 15-17 yaş arasında tehlikeli işlerde çalıştırılan çocukların %81'i erkek çocuklardan, geri kalan %19'u ise tehlikeli işlerde çalıştırılan 29,8 milyon kız çocuğundan oluşmaktadır.

Çalıştırılan çocuklar şimdiye kadar genel olarak 5-14 yaş grubu ve 15-17 yaş grubu altında incelenmekteyken ILO raporunda bu sene yapılan derinleştirme sayesinde 5-14 yaş grubundaki çocukları 5-12 yaş ve 12-14 yaş grubundakiler olarak ayırt etmek ve bunların 2012 yılındaki orantıları üzerinden geçmiş yılların tahmini orantısını kurmak da mümkün görünmektedir.

Rapordaki yeni verilerden, 2012 yılında dünyada çalıştırılan 144.066.000 çocuğun 73.072.000'inin 5-11 yaş aralığında, 70.994.000'inin ise 12-14 yaş aralığında olduğunu, dolayısıyla geçmiş yıllarda da 5-14 arasındaki çocukların kendi içlerindeki yaş grubu dağılımının 5-11 ve 12-14 grupları arasında eşitlik arz etmiş olabileceğini tahmin edebiliriz.

Söz konusu iki alt grup çalıştırılan toplam çocuk sayısında ve tehlikeli işlerde çalıştırılan toplam çocuk sayısında birbirine yakın seyretmekle birlikte kritik bir ayırım olan yasadışı çalıştırılan çocuklar konusunda aynı orantının kurulamadığı görülmektedir. Rapordaki verilere göre 2012 yılında yasadışı çalıştırılan 5-11 yaş arası çocuk sayısı 73.072.000 iken yasadışı çalıştırılan 12-14 yaş arası çocuk sayının 47.381.000 olduğu görülmektedir.

Bu farklılığın nedeni de 5-11 yaş arası çocuk çalıştırmanın hukuken her halükarda yasak olması yani 5-11 yaş grubu için 'çalıştırılan çocuk' kavramı ile 'yasadışı çalıştırılan çocuk' kavramlarının özdeş olmasıdır. Bu özdeşlik, raporun sonundaki kavram tanımlayıcı tabloda da açıkça gösterilmektedir.

Yasadışı çalıştırılan çocuklar arasından gözlemlenip veriye dökülmesi en zor olan grup tehlikeli işlerde çalışan çocuklar olmakla birlikte tehlikeli işler hariç çocuk işçiliğinin en kötü hali olarak tarif edilen işler hakkında, çoğu zaman gizli olan yapıları yasalara net bir şekilde aykırı olmaları nedeniyle doğrudan doğruya ölçüm yapılamadığı raporda itiraf edilmektedir. En belirgin örnekleri kölelik, köle gibi muamele edilme, fuhuş, uyuşturucu ticareti gibi dallar olan bu tür işlerde çalıştırılan 17 yaş altı çocuk sayısının 2012 yılı itibarıyla 5,5 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir.

Çocuk İşçi Çalıştırma Oranı Milli Gelir Düzeyiyle Ters Orantılı

Raporun sürpriz olmayan bir tespiti ise milli gelir düzeyi düşük olan ülkelerde çocuk işçiliğinin orta ve yüksek gelirli ülkelere göre daha fazla, hatta oransal olarak toplam nüfustan fazla olması. Buna göre düşük milli gelirli ülkelere göre çocukların %22,5'i çalıştırılırken bu oran ortanın altı gelirli ülkelere göre %9, ortanın üstü gelirli ülkelere göre ise %6,2'dir. Ancak dünyada ortanın altı gelirli ülkelerin 902.174.000 düzeyindeki çocuk nüfusu diğer iki grubun toplam çocuk nüfusundan (528.234.000) çok daha fazla olduğu için sayısal olarak en çok çocuk işçi nüfusu ortanın altı gelirli ülkelere görünmektedir.

Sahra Altı Afrika'da Çocuk İşçiliği Açık Ara Farkla En Yüksek

Her ne kadar çocuk işçiliğinin en çok yaşandığı dört bölgeyi (Asya-Pasifik, Latin Amerika-Karayipler, Sahra Altı Afrika ve Ortadoğu-Kuzey Afrika) nüfus bakımından inceleyen rapor en çok çocuk işçinin bulunduğu bölgenin çalıştırılan 129.358.000 çocukla ve yasadışı çalıştırılan 77.723.000 çocukla Asya-Pasifik olduğunu belirtse de söz konusu bölgelerdeki toplam çocuk nüfusuyla yasal ya da yasadışı çalıştırılan çocuk sayısını oranladığımızda Sahra Altı Afrika'nın bu konuda diğer bölgelerin de çok önünde olduğunu görüyoruz.

Çalıştırılan çocuk sayısının toplam çocuk nüfusuna oranı Asya-Pasifik bölgesinde %15,5, Latin Amerika-Karayipler'de %12,5 ve Ortadoğu-Kuzey Afrika'da %12,1 düzeyindeyken bu oran Sahra Altı Afrika'da 83.570.000 çocukla %30,3 düzeyindedir. Yani Sahra-Altı Afrika'da her yaklaşık 3 çocuktan biri çocukluğunu çalışarak yaşamaktadır. Daha alt ölçeklerdeki verilere baktığımız zaman da bu çocuklar içinde yasadışı çalıştırılan çocukların toplam çocuk nüfusuna oranı Asya-Pasifik'te %9,3, Latin Amerika-Karayipler'de %8,8 ve Ortadoğu-Kuzey Afrika'da %8,4 düzeyindeyken Sahra-Altı Afrika'da bu oran %21,4'tür, ki buna dayanarak Sahra Altı Afrika'da her 5 çocuktan birinin yasadışı çalıştırılmakta olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Tehlikeli işlerde çalıştırılan çocukların toplam nüfusa oranı da diğer üç bölgede %4,1 ile %6,8 arasında değişirken Sahra Altı Afrika'da yaşayan çocukların %10,4'ü tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır.

Bu verilerin geçmişiyle mukayese için 2000 yılına kadar geri gidilemese de ILO'nun sunduğu veriler 2008-2012 mukayesesi yapmaya elvermektedir. Son dört yıllık gidişata bakıldığında ise bölgeler arasındaki yukarıda tarif ettiğimiz farklılıkların önceki yıllarda da hemen hemen aynen geçerli olduğunu yani bu farklılığın geçici bir trend olmadığını görmekteyiz. Ayrıca belirtelim ki Sahra-Altı Afrika'yla mukayese edilen diğer 3 bölge çocuk işçiliği açısından en "sabıkalı" bölgeler olduğu için tercih edilmiştir. Dünyanın diğer bölgelerindeki çocuk işçiliği durumu bu bölgelerin dördünden de daha iyidir.

Çocuk İşçiler Çoğunlukla Ailenin Kendi İşinde Ücretsiz Çalışıyor

Tüm dünyada çalıştırılan çocukların çalışma biçimlerine baktığımız zaman ise 2012 yılı itibarıyla bu çocukların %68,4'ünün ailenin kendi işinde ücret almaksızın çalıştığı görülmektedir. Çocukların üçte ikisinden çoğunu kapsayan bu grubu %22,5'le ücret karşılığı istihdam edilen çocuklar izlemektedir. Kendi işine sahip olan çocuklar ise toplam çalışan çocukların %8,1'ini oluşturmaktadır.

İşçi Çocuklar En Çok Tarım ve Hizmet Sektöründe Çalıştırılıyor

ILO verilerine göre paralellik arz eden 2008 ve 2012 rakamlarına göre çalıştırılan çocukların en çok istihdam edildiği alan 2008 yılında %60, 2012 yılında %58,6 ile tarım sektörü. Tarım sektörünü 2008'de %25,6 ve 2012'de %32,3 ile hizmet sektörü izlemektedir. Sanayi sektörü ise 2008'de %7, 2012'de %7,2 oranlarıyla nispeten küçük fakat sabit bir paya sahiptir.

Hizmet sektöründe önemli bir pay ise ev işlerine düşmektedir. Bu iş kolundaki faaliyetler konutların dışına pek yansımadağı, dışa kapalı kaldığı için bu sahanın etkin bir biçimde takip edilemediği de raporda belirtilmektedir. Fakat bu iş koluyla ilgili olarak şu husus net bir biçimde vurgulanmaktadır: çocuk işçiliğinde, çalıştırılan erkek çocuk sayısı hemen hemen her sektörde kız sayısını geçmekteyken kız çocukların erkeklerden daha çok çalıştırıldığı tek sektör ev işleri sektörüdür.

Geleceğe Yönelik Tahminler

Gerek yasadışı çalıştırılan çocuk sayısında gerekse tehlikeli işlerde çalıştırılan çocuk sayısında son 12 yıl içinde yaşanan kademeli azalma trendinin genel itibarla önümüzdeki yıllarda da süreceğini tahmin eden rapora göre 2012'de 168 milyonu bulan yasadışı çalıştırılan çocuk sayısının 2016 yılında 134 milyona ve 2020 yılında 107 milyona düşmesi beklenirken, 2012 yılında 85 milyon olan tehlikeli işlerde çalıştırılan çocuk sayısının ise 2016 yılında 65 milyona, 2020 yılında ise 50 milyona düşmesi beklenmektedir.

Sonuç

2000 yılı civarında sistematik olarak başlatılmış olan çocuk emeğinin sömürülmesiyle mücadele gayretlerinin 12 yılda istisnalar dışında gözle görülür düşüş kaydetmesi ve 2008-2009 yılında yaşanan krizde dahi düşüş trendinin değişmemiş olması umut verici olmakla birlikte raporda da vurgulandığı üzere küresel ekonominin 2008-2009 krizinin yaralarını sardıktan sonra toparlanması halinde çocuk emeğine yönelik talebin tekrar artması ihtimali, çocuk işçiliğiyle mücadelenin geleceğine dair kesin surette umut vaat eden tahminler yapmaya engeldir.

Gerek bölge bazında, gerekse ülke milli gelirleri bazında veriler incelendiğinde tüm küresel kolektif gayretlere rağmen aslında çocuk işçiliğinin büyük oranda her ülkenin kendi gelir düzeyinin geriliği ile ilgili bir problem olduğu ve çocuk işçiliğinin küresel çapta gerilemesinin ardında ekonominin küresel çaptaki genel büyümeye devam etmesinin de bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla, eğer dünya ülkeleri çocuk işçiliğiyle mücadele etmek için kolektif yöntemler benimseyecekse bunun en etkili mücadele yolunun nispeten yoksul kalmış bölgelere odaklanmak olduğu ve eldeki verilere göre bu konuda en büyük önemin Sahra Altı Afrika bölgesine verilmesi gerektiği söylenebilir. Çocuk işçiliğiyle mücadele her ne kadar her ülke için öncelikle kendi iç sosyal meselesi olsa da raporda da vurgulandığı üzere çocuk işçilerin emeğinin sömürülmesi sadece onların hayatından verilmiş tavizler olmadığı gibi sadece onların yaşadığı ülkenin geleceğinden değil tüm dünyanın geleceğinden verilmiş tavizlerdir.

EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Tarihçe

Kırklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi, 12 Ocak 2012 tarihinde Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı bir birim olarak kurulmuştur.

Merkezin Amacı

Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi; başta Kırklareli olmak üzere Trakya Bölgesi'nde ve Türkiye'de köklü bir bilimsel araştırma geleneğini yerleştirmeyi, ulusal ve uluslar arası konularda siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal ve hukuki nitelikli bilimsel araştırma ve çalışmalar yapmayı, yurt içi ve yurt dışındaki ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte ortak projeler yürüterek bilgi birikiminin oluşturulması ve paylaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Merkezin Çalışmaları

Kırklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi en başta üniversitemiz öğrencileri için, daha sonra Kırklareli, Trakya bölgesi, Türkiye ve en nihayetinde de tüm dünyaya yararlı olabilecek araştırma projeleri gerçekleştirmek ve konferanslar düzenlemek yoluyla üniversitenin bilgi birikimini güncel ve değişen ihtiyaçlara yanıt verir biçimde halkla paylaşarak, üniversite ile içinde yer aldığı toplumu bağlayan bir köprü vazifesi görecektir.

Merkezimiz bünyesinde kurulan, Sosyal Politika Araştırmaları, Yoksulluk Araştırmaları, Demografi Araştırmaları, İktisat Politikası Araştırmaları, Para Politikası Araştırmaları, Finans Araştırmaları, Bölgesel Araştırmalar, Endüstri İlişkileri Araştırmaları, Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları ve Sivil Toplum Araştırmaları birimleri ile Merkezin amaçları doğrultusunda düzenli veya düzensiz ulusal ve uluslararası nitelikte seminer, konferans, açık oturum, panel ve benzeri etkinlikler düzenlemek, süreli ve süresiz yayınlar yapmayı hedefliyoruz.

**Ekonomik ve Sosyal
Araştırmalar
Uygulama ve
Araştırma Merkezi
Müdürlüğü
Kırklareli
Üniversitesi Kültür
Merkezi A Blok
39100**

**Tel: 444 40 39—166
Faks: +90 288 212 23
59**

kesam@kirkclareli.edu.tr

<http://kesam.kirkclareli.edu.tr>

